Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 20. januára 2021 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 2004/83/ES – Minimálne ustanovenia pre priznanie postavenia utečenca alebo osoby oprávnenej na doplnkovú ochranu – Uznanie za utečenca – Článok 2 písm. c) – Zánik postavenia utečenca – Článok 11 – Zmena okolností – Článok 11 ods. 1 písm. e) – Možnosť domáhať sa ochrany krajiny pôvodu – Kritériá posúdenia – Článok 7 ods. 2 – Finančná a sociálna podpora – Chýbajúca relevantnosť“

Vo veci C-255/19,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Druhostupňový súd (oddelenie pre imigračné a azylové veci), Spojené kráľovstvo], z 22. marca 2019 a doručený Súdnemu dvoru 26. marca 2019, ktorý súvisí s konaním:

Secretary of State for the Home Departement

proti

OA,

za účasti:

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR),

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory A. Arabadžiev predseda Súdneho dvora K. Lenaerts, vykonávajúci funkciu sudcu druhej komory, sudcovia A. Kumin, T. von Danwitz (spravodajca) a P. G. Xuereb,

generálny advokát: G. Hogan,

tajomník: C. Strömholm, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 27. februára 2020,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: Z. Lavery a J. Simpson, splnomocnené zástupkyne, za právnej pomoci D. Blundell, barrister,

– francúzska vláda, pôvodne v zastúpení: A.-L. Desjonquères, A. Daniel, D. Colas a D. Dubois, neskôr A.-L. Desjonquères, A. Daniel a D. Dubois, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: angličtina.

– maďarská vláda, v zastúpení: M. Z. Fehér a R. Kissné Berta, splnomocnení zástupcovia,

– Európska komisia, pôvodne v zastúpení: A. Azema, M. Condou-Durande a J. Tomkin, neskôr A. Azema a J. Tomkin, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 30. apríla 2020,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 2 písm. c), článku 7 a článku 11 ods. 1 písm. e) smernice Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu, a obsah poskytovanej ochrany (Ú. v. EÚ L 304, 2004, s. 12; Mim. vyd. 19/007, s. 96).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi Secretary of State for the Home Department (ministerstvo vnútra, Spojené kráľovstvo) a OA, somálskym štátnym príslušníkom, vo veci zrušenia postavenia utečenca OA.

Právny rámec

Medzinárodné právo

3 Dohovor o právnom postavení utečencov podpísaný v Ženeve 28. júla 1951 [*Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov*, zv. 189, s. 150, č. 2545 (1954)], nadobudol účinnosť 22. apríla 1954. Tento dohovor bol doplnený Protokolom týkajúcim sa právneho postavenia utečencov, ktorý bol uzavretý v New Yorku 31. januára 1967 a nadobudol účinnosť 4. októbra 1967 (ďalej len „Ženevský dohovor“).

4 Podľa článku 1 časti A ods. 2 prvého pododseku Ženevského dohovoru sa pojem „utečenec“ vzťahuje na každú osobu, ktorá „sa nachádza mimo svojho štátu a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôže prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu; alebo osobu bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho pobytu a ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť“.

5 Článok 1 časť C ods. 5 uvedeného dohovoru stanovuje:

„Tento dohovor stráca platnosť pre ktorúkoľvek osobu, na ktorú sa vzťahujú podmienky uvedené v časti A, ak:

…

5. nemôže ďalej odmietať ochranu štátu, ktorého štátne občianstvo má, pretože zanikli okolnosti, pre ktoré sa jej priznalo postavenie utečenca.

Tento odsek sa netýka utečenca, na ktorého sa vzťahuje ustanovenie časti A ods. 1 tohto článku a ktorý je schopný uviesť na odmietnutie ochrany štátu, ktorého štátne občianstvo má, závažné dôvody založené na predchádzajúcom prenasledovaní.“

Právo Únie

6 Odôvodnenie 3 smernice 2004/83 stanovuje, že „Ženevský dohovor a Protokol poskytujú základný kameň pre medzinárodný právny režim na ochranu utečencov“.

7 Článok 1 tejto smernice stanovuje:

„Účelom tejto smernice je stanoviť minimálne ustanovenia pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo ako osôb, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu a obsah poskytovanej ochrany.“

8 Podľa článku 2 písm. c) až e) uvedenej smernice:

„Na účely tejto smernice:

…

c) ‚utečenec‘ znamená štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý kvôli oprávnenej obave pred prenasledovaním z rasových, náboženských dôvodov, dôvodov štátnej príslušnosti, politických dôvodov, z dôvodu zastávania určitého politického názoru alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine, nemôže prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu tejto krajiny; alebo osobu bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho obvyklého pobytu z dôvodov ako je uvedené vyššie alebo ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť a na ktorú sa neuplatňuje článok 12;

d) ‚postavenie utečenca‘ znamená uznanie členským štátom štátneho príslušníka tretej krajiny alebo osoby bez štátneho občianstva za utečenca;

e) ‚osoba oprávnená na doplnkovú ochranu‘ znamená štátneho príslušníka tretej krajiny alebo osobu bez štátneho občianstva, ktorá nie je oprávnená ako utečenec, ale vzhľadom, ku ktorej boli preukázané podstatné dôvody domnievať sa, že dotknutá osoba v prípade, ak by bola vrátená do svojej krajiny pôvodu alebo v prípade osoby bez štátneho občianstva do krajiny svojho doterajšieho obvyklého pobytu, čelila by reálnemu riziku utrpenia vážneho bezprávia, ako je definované v článku 15 a na ktorú sa neuplatňuje článok 17 odsek 1 a 2 a nemôže prijať alebo v dôsledku takéhoto rizika odmieta ochranu tejto krajiny.“

9 Článok 7 tej istej smernice s názvom „Aktéri ochrany“ v odsekoch 1 a 2 stanovuje:

„1. Ochrana môže byť poskytovaná:

a) štátom alebo

b) stranami alebo organizáciami, vrátane medzinárodných organizácií kontrolujúcich štát alebo podstatnú časť územia štátu.

2. Ochrana sa spravidla poskytuje, keď aktéri uvedení v odseku 1, prijmú primerané opatrenia na zabránenie prenasledovaniu alebo utrpeniu vážneho bezprávia, *inter alia*, fungovaním účinného právneho [súdneho – *neoficiálny preklad*] systému na odhalenie, stíhanie a potrestanie činov [aktov – *neoficiálny preklad*] predstavujúcich prenasledovanie alebo vážne bezprávie a žiadateľ má prístup k takejto ochrane.“

10 Podľa článku 9 smernice 2004/83 s názvom „Činy [akty – *neoficiálny preklad*] prenasledovania“:

„1. Činy [akty – *neoficiálny preklad*] prenasledovania v zmysle článku [1 časti A] Ženevského dohovoru musia:

a) byť svojou povahou dostatočne vážne alebo opakované tak, aby predstavovali vážne porušovanie základných ľudských práv, najmä práv, pre ktoré nie je sa nevzťahuje [na ktoré sa nevzťahuje nijaká – *neoficiálny preklad*] výnimka podľa článku 15 odsek 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd [podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, ďalej len ‚EDĽP‘]; alebo

b) byť kumuláciou rôznych opatrení, vrátane porušovaní základných práv, ktoré sú dostatočne vážne pokiaľ ide o postihnutie jednotlivca podobným spôsobom ako je uvedené v písm. a).

2. Činy [akty – *neoficiálny preklad*] prenasledovania, ako sú kvalifikované v odseku 1, môžu, *inter alia*, nadobúdať formu:

a) činov [aktov – *neoficiálny preklad*] fyzického alebo duševného násilia vrátane činov [aktov – *neoficiálny preklad*] sexuálneho násilia;

…

3. V súlade s článkom 2 písm. c) musí existovať spojenie medzi dôvodmi uvedenými v článku 10 a činmi [aktmi – *neoficiálny preklad*] prenasledovania, ako je kvalifikované v odseku 1.“

11 Článok 11 tejto smernice, nazvaný „Skončenie [Zánik – *neoficiálny preklad*]“, v odseku 1 písm. e) a v odseku 2 stanovuje:

„1. Štátny príslušník tretej krajiny alebo osoba bez štátneho občianstva stratí postavenie utečenca, ak:

…

e) nemôže ďalej odmietať ochranu štátu, ktorého štátne občianstvo má, pretože zanikli okolnosti, pre ktoré sa jej [mu – *neoficiálny preklad*] priznalo postavenie utečenca;

…

2. Pri zvažovaní bodov e) a f) odseku 1, členské štáty zohľadňujú, či zmena okolností je takého významného a nedočasného charakteru, že obava žiadateľa z prenasledovania sa viac nemôže považovať za opodstatnenú.“

12 Článok 15 tejto smernice s názvom „Vážne bezprávie“ uvádza:

„Vážne bezprávie pozostáva z:

a) trestu smrti alebo popravy; alebo

b) mučenia alebo neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo potrestania žiadateľa v krajine pôvodu alebo

c) vážneho a individuálneho ohrozenia života občana alebo osoby z dôvodu nediskriminačného násilia v situáciách medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.“

13 Smernica Rady 2004/83 bola s účinnosťou od 21. decembra 2013 zrušená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (Ú. v. EÚ L 337, 2011, s. 9). V súlade s odôvodnením 50 tejto poslednej uvedenej smernice sa Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska nezúčastnilo na prijatí uvedenej smernice a nie je ňou viazané ani ju nemusí uplatňovať.

Právo Spojeného kráľovstva

14 § 4 ods. 1 a 2 Refugee or Person In Need of International Protection Regulations 2006 (nariadenie z roku 2006 o utečencoch alebo osobách, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu) stanovuje:

„1. Pri rozhodovaní, či osoba je utečencom alebo osobou oprávnenou na humanitárnu ochranu, ochrana pred prenasledovaním alebo vážnym bezprávím môže byť poskytovaná:

a) štátom alebo

b) stranami alebo organizáciami, vrátane medzinárodných organizácií kontrolujúcich štát alebo podstatnú časť územia štátu.

2. Ochrana sa považuje za poskytnutú, keď aktéri uvedení v odseku 1 písm. a) a b) prijmú primerané opatrenia na zabránenie prenasledovaniu alebo vážnemu bezpráviu, fungovaním účinného súdneho systému na odhalenie, stíhanie a potrestanie činov predstavujúcich prenasledovanie alebo vážne bezprávie a osoba uvedená v odseku 1 má prístup k takejto ochrane.“

15 § 338A Immigration Rules (imigračné pravidlá) stanovuje:

„Priznanie postavenia utečenca podľa § 334 sa zruší alebo neobnoví, ak sa uplatňuje akýkoľvek z § 339A až § 339AB…“

16 Podľa § 339A týchto pravidiel:

„Tento paragraf sa uplatňuje, ak ministerstvo vnútra konštatuje, že sa uplatní jedna alebo viac z nižšie uvedených skutočností:

…

v) osoba nemôže ďalej odmietať ochranu štátu, ktorého štátne občianstvo má, pretože zanikli okolnosti, pre ktoré sa jej priznalo postavenie utečenca, alebo

vi) ako osoba bez štátneho občianstva je schopná vrátiť sa do štátu svojho predchádzajúceho obvyklého pobytu, pretože zanikli okolnosti, pre ktoré sa jej priznalo postavenie utečenca.

Na účely uplatnenia bodov v) a vi) ministerstvo vnútra zohľadňuje, či zmena okolností je takého významného a trvalého charakteru, že obava utečenca z prenasledovania sa už nemôže považovať za opodstatnenú.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

17 OA je somálsky štátny príslušník, ktorý pochádza z Mogadiša (Somálsko). Je členom menšinového klanu Reer Hamara.

18 V priebehu 90. rokov OA a jeho vtedajšia manželka boli obeťou vážneho bezprávia a násilných útokov spáchaných milíciou Hawiye v Mogadiše.

19 V roku 2001 utiekli zo Somálska do Kene. V priebehu toho istého roka vtedajšia manželka OA vstúpila do Spojeného kráľovstva a získala postavenie utečenca z dôvodu prenasledovaní uvedených v predchádzajúcom bode.

20 OA prišiel do Spojeného kráľovstva v roku 2003 a získal v ňom postavenie utečenca ako osoba závislá od jeho vtedajšej manželky.

21 Dňa 8. júla 2014 ministerstvo vnútra informovalo OA, že hodlá zrušiť jeho postavenie utečenca.

22 Rozhodnutím z 27. septembra 2016 ministerstvo vnútra zrušilo postavenie utečenca OA z dôvodu zmeny okolností v jeho krajine pôvodu a vylúčil ho z humanitárnej ochrany podľa vnútroštátneho zákona v oblasti prisťahovalectva, pričom usúdilo, že návrat OA do jeho krajiny pôvodu neporušuje povinnosti Spojeného kráľovstva podľa článku 3 EDĽP.

23 OA podal žalobu na First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Súd prvého stupňa (oddelenie pre imigračné a azylové veci), Spojené kráľovstvo]. Tento súd vydal prvý rozsudok, ktorým v celom rozsahu zamietol žalobu OA a potom, ako Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Druhostupňový súd (oddelenie pre imigračné a azylové veci), Spojené kráľovstvo], zrušil tento rozsudok, vydal druhý rozsudok o čiastočnom zamietnutí uvedenej žaloby.

24 Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Druhostupňový súd (oddelenie pre imigračné a azylové veci)], ktorý zrušil tento druhý rozsudok, musí preto vykonať nové preskúmanie žaloby OA.

25 Ministerstvo vnútra pred vnútroštátnym súdom tvrdí, že bolo oprávnené zrušiť postavenie OA ako utečenca z dôvodu trvalej zmeny okolností v jeho krajine pôvodu podľa článku 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83, keďže podľa jeho názoru menšinové klany už nie sú prenasledované zo strany väčšinového klanu v oblasti Mogadiša a štát tam zabezpečuje účinnú ochranu. V tejto súvislosti sa opiera o zistenia uvedené v usmerňovacom rozsudku tohto istého súdu z 3. októbra 2014, MOJ a i. (Návrat do Mogadiša):

„ii) Vo všeobecnosti osoba, ktorá je ‚bežným civilistom' (t. j. nie je spojená s bezpečnostnými silami, žiadnym aspektom vládnej alebo úradnej správy ani so žiadnou mimovládnou organizáciou alebo medzinárodnou organizáciou), nebude pri návrate do Mogadiša po období neprítomnosti čeliť žiadnemu skutočnému riziku prenasledovania ani riziku bezprávia, ktoré by si vyžadovalo ochranu podľa článku 3 EDĽP alebo článku 15 písm. c) smernice [2004/83]. …

…

vii) Osoba, ktorá sa vracia do Mogadiša po období neprítomnosti, sa obráti na svoju najbližšiu rodinu, ak žije v meste, so žiadosťou o pomoc s opätovným usadením sa a zabezpečením živobytia. Napriek tomu, že navrátilec môže o pomoc požiadať aj členov svojho klanu, ktorí nie sú blízki príbuzní, takáto pomoc bude s najväčšou pravdepodobnosťou poskytnutá iba členom väčšinového klanu, pretože menšinové klany majú pravdepodobne veľmi obmedzené zdroje.

viii) Význam členstva v klane v Mogadiše sa zmenil. Klany teraz zabezpečujú nanajvýš mechanizmy sociálnej podpory a pomáhajú so zabezpečením živobytia, pričom rozsah ich ochrannej funkcie sa v porovnaní s minulosťou znížil. V Mogadiše sa nenachádzajú žiadne klanové milície, nedochádza k žiadnemu násiliu medzi klanmi a nedochádza k diskriminačnému zaobchádzaniu na základe členstva v určitom klane, dokonca ani vo vzťahu k členom menšinových klanov.

…

xi) Iba tí, ktorí nemajú podporu zo strany klanu alebo rodiny, ktorí nebudú dostávať platby zo zahraničia a ktorí nemajú pri návrate reálnu možnosť zabezpečiť si prístup k živobytiu, budú čeliť vyhliadke na život za okolností, ktorých úroveň je nižšia ako úroveň prijateľná z hľadiska humanitárnej ochrany.

xii) Dôkazy jasne ukazujú, že nie iba tí, ktorí pochádzajú z Mogadiša, sa teraz vo všeobecnosti môžu vrátiť k životu v meste bez toho, aby boli vystavení riziku uvedenému v článku 15 písm. c) smernice [2004/83] alebo reálnej hrozbe extrémnej biedy. Na druhej strane presťahovanie do Mogadiša pre osobu z menšinového klanu, bez predchádzajúceho spojenia s mestom, žiadnym prístupom k finančným prostriedkom a žiadnou inou formou klanovej, rodinnej alebo sociálnej podpory sa nezdá byť realistické, keďže pri absencii prostriedkov na usadenie sa a nejakej formy pokračujúcej finančnej podpory bude existovať skutočné riziko, že táto osoba nebude mať inú alternatívu ako žiť v utečeneckom tábore, kde existuje skutočná možnosť života v podmienkach, ktoré sú pod úrovňou prijateľnou z humanitárneho hľadiska.“

26 OA spochybňuje tieto konštatovania a tvrdí, že sa opodstatnene obáva, že bude v Mogadiše prenasledovaný a že somálske štátne orgány ho nemôžu chrániť pred týmito závažnými bezpráviami. V tejto súvislosti poukazuje na hodnotenie, ktoré v júni 2014 poskytol United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) [Úrad vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov (UNHCR)], podľa ktorého bezpečnostná situácia v Mogadiše ešte vyvoláva vážne obavy, pokiaľ ide o otázku dostupnosti štátnej ochrany, pričom menšinové klany sú okrem iného obzvlášť znevýhodnené najmä v tomto meste. Okrem toho tvrdí, že usmerňovací rozsudok citovaný v predchádzajúcom bode, spočíva na nesprávnom výklade štátnej ochrany, pretože sa sčasti zakladá na existencii ochrany zo strany rodiny alebo iných členov klanu, ktorí sú súkromnými a nie štátnymi aktérmi.

27 Podľa údajov uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa niektoré súdy v Spojenom kráľovstve domnievajú, že dostupnosť dostatočnej ochrany sa musí zohľadniť tak v štádiu posúdenia prvku týkajúceho sa „opodstatnenej obavy z prenasledovania“, ako aj v štádiu posúdenia prvku týkajúceho sa „ochrany“, na ktorú sa žiadateľ nemôže alebo nechce odvolávať, avšak bez toho, aby musela v týchto dvoch štádiách zodpovedať tým istým požiadavkám. Tieto súdy sa domnievajú, že hoci tento druhý prvok sa musí posúdiť s ohľadom na požiadavky vyplývajúce z článku 7 smernice 2004/83, tieto požiadavky sa neuplatňujú pri preskúmaní prvého prvku, ktorý teda môže zohľadniť všetky formy ochrany a najmä podporu poskytovanú najmä rodinou alebo klanom dotknutej osoby.

28 Pokiaľ ide o situáciu OA po prípadnom návrate do Mogadiša, vnútroštátny súd sa domnieva, že OA má možnosť, aj keď je obmedzená z titulu zníženej pohyblivosti, nájsť si prácu v tomto meste. OA by okrem toho mohol hľadať finančnú podporu u svojej blízkej rodiny, ktorá sa zdržiava v uvedenom meste, od svojej sestry, ktorá sa naposledy zdržiavala v Dubaji (Spojené arabské emiráty), ako aj od členov klanu Reer Hamara, ktorí sa zdržiavajú v Spojenom kráľovstve, prinajmenšom dovtedy, kým si sám nebude môcť zabezpečiť svoje potreby v Mogadiše.

29 Za týchto podmienok Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Druhostupňový súd (oddelenie pre imigračné a azylové veci)] rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa ‚ochrana štátu štátneho občianstva [štátneho príslušníka]‘ v zmysle článku 11 ods. 1 písm. e) a článku 2 písm. e) smernice 2004/83 chápať ako ochrana zo strany štátu?

2. Pri rozhodovaní o otázke, či existuje opodstatnená obava z prenasledovania v zmysle článku 2 písm. e) smernice 2004/83, a o otázke, či existuje ochrana proti takémuto prenasledovaniu podľa článku 7 tejto smernice, má sa ‚test ochrany‘ alebo ‚skúmanie ochrany‘ uplatniť na obe otázky? Ak áno, riadi sa v každom z uvedených prípadov rovnakými kritériami?

3. Ak sa ponechá bokom uplatniteľnosť ochrany zo strany neštátnych aktérov podľa článku 7 ods. 1 písm. b) smernice 2004/83 a za predpokladu, že odpoveď na prvú otázku vyššie je kladná, má sa účinnosť alebo dostupnosť ochrany posudzovať výlučne s odkazom na ochranné úkony/funkcie štátnych aktérov, alebo je možné zohľadňovať ochranné úkony/funkcie, ktoré vykonávajú súkromní aktéri (občianska spoločnosť), ako sú rodiny alebo klany?

4. Sú (ako sa predpokladá v druhej a tretej otázke) kritériá, ktorými sa riadi ‚skúmanie ochrany', ktoré sa má vykonať pri posudzovaní zániku v kontexte článku 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83, rovnaké ako v kontexte článku 7 tejto smernice?"

O prejudiciálnych otázkach

Úvodné pripomienky

30 Na úvod treba uviesť, že hoci podľa údajov uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania bolo OA priznané postavenie utečenca z dôvodu násilného prenasledovania, ktorého bol obeťou v priebehu 90. rokov, ako člen menšinového kruhu v Mogadišo zo strany milície väčšinového klanu v tomto meste, z tých istých údajov vyplýva, že v dôsledku zmien, ku ktorým medzičasom došlo, „sa v Mogadiše nenachádzajú žiadne klanové milície, nedochádza k žiadnemu násiliu medzi klanmi a ani k diskriminačnému zaobchádzaniu na základe členstva v určitom klane, a to ani vo vzťahu k členom menšinových klanov". V tejto súvislosti sa zdá, že uvedený návrh je založený na úvahe, že Spolková republika Somálsko poskytuje v súčasnosti dostatočnú ochranu proti aktom prenasledovania, pričom túto ochranu možno doplniť ochranou zabezpečovanou súkromnými aktérmi, ako sú rodina a klan. V tejto súvislosti vnútroštátny súd zdôrazňuje, že v prípade neexistencie finančnej alebo inej podpory poskytovanej rodinou alebo klanom somálski štátni príslušníci, ktorí sa vrátili do Mogadiša, „nemajú žiadnu skutočnú šancu získať prístup k prostriedkom na živobytie [a] budú musieť čeliť perspektíve života za podmienok, ktoré sú pod hranicou prijateľnosti z hľadiska humanitárnej ochrany".

31 Po tomto spresnení z tých istých údajov vyplýva, že OA spochybňuje zistenia vnútroštátneho súdu zhrnuté v predchádzajúcom bode, pričom tvrdí, že sa stále oprávnene obáva prenasledovania v Mogadiše a že somálske štátne orgány ho nemôžu chrániť pred týmito aktmi prenasledovania. Okrem toho francúzska vláda na pojednávaní tvrdila, že konštatovania tohto súdu týkajúce sa ochrany poskytovanej týmito orgánmi a neexistencie rizika prenasledovania už nezodpovedajú súčasnej situácii v Somálsku.

32 Za týchto podmienok prináleží vnútroštátnemu súdu, aby overil, či po návrate do Mogadiša môže byť OA vystavený riziku, že bude obeťou aktov prenasledovania.

O štvrtej otázke

33 Svojou štvrtou otázkou, ktorú treba preskúmať ako prvú, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 vykladať v tom zmysle, že „ochrana" uvedená v tomto ustanovení v súvislosti so zánikom postavenia utečenca musí spĺňať rovnaké požiadavky, aké vyplývajú z článku 2 písm. c) tejto smernice v spojení s jej článkom 7 ods. 1 a 2 v súvislosti s priznaním tohto postavenia.

34 V tejto súvislosti z článku 11 ods. 1 písm. e) uvedenej smernice vyplýva, že štátny príslušník tretej krajiny stráca postavenie utečenca, ak nemôže ďalej odmietať ochranu štátu, ktorého štátne občianstvo má, pretože zanikli okolnosti, pre ktoré sa mu priznalo postavenie utečenca.

35 Toto ustanovenie stanovuje rovnako ako článok 1 časť C bod 5 Ženevského dohovoru stanovuje zánik postavenia utečenca v prípade, keď zaniknú okolnosti, na základe ktorých bolo toto postavenie priznané, alebo inak povedané, ak už nie sú splnené podmienky na priznanie postavenia utečenca. V rozsahu, v akom článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 stanovuje, že štátny príslušník „nemôže ďalej odmietať“ ochranu štátu, ktorého štátne občianstvo má, je z neho možné vyvodiť, že predmetnou „ochranou“ je ochrana, ktorá doposiaľ zlyhávala, to znamená ochrana proti aktom prenasledovania aspoň z jedného z piatich dôvodov vymenovaných v článku 2 písm. c) tejto smernice (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/17 a C-179/08, EU:C:2010:105, body 65 a 67).

36 Okolnosti preukazujúce neschopnosť, alebo naopak schopnosť krajiny pôvodu zabezpečiť ochranu proti aktom prenasledovania, teda predstavujú rozhodujúci prvok posúdenia na účely priznania, prípadne zániku postavenia utečenca. Takýto zánik teda znamená, že zmenou okolností boli odstránené príčiny, ktoré viedli k priznaniu postavenia utečenca (rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/11 a C-179/08, EU:C:2010:105, body 68 a 69).

37 Vzhľadom na symetriu, ktorú zavádza smernica 2004/83 medzi priznaním a zánikom postavenia utečenca, musí ochrana, ktorá môže vylúčiť toto postavenie v rámci článku 2 písm. c) tejto smernice alebo viesť k jeho zániku podľa článku 11 ods. 1 písm. e) tejto smernice, spĺňať tie isté požiadavky, ktoré vyplývajú najmä z článku 7 ods. 1 a 2 uvedenej smernice.

38 Aby bolo možné dospieť k záveru, že utečencova obava z prenasledovania už nie je opodstatnená, príslušné orgány musia podľa článku 7 ods. 2 smernice vzhľadom na individuálnu situáciu tohto utečenca overiť, či predmetný aktér alebo aktéri poskytujúci ochranu podľa odseku 1 tohto článku 7 prijali primerané opatrenia na zabránenie prenasledovaniu, najmä či disponujú účinným súdnym systémom na odhaľovanie, stíhanie a trestanie aktov, ktoré predstavujú prenasledovanie, a či dotknutý štátny príslušník bude mať v prípade zániku postavenia utečenca k tejto ochrane prístup (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, EU:C:2010:105, body 70 a 74).

39 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na štvrtú otázku odpovedať tak, že článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 sa má vykladať v tom zmysle, že „ochrana“ uvedená v tomto ustanovení v súvislosti so zánikom postavenia utečenca, musí spĺňať rovnaké požiadavky, aké vyplývajú z článku 2 písm. c) tejto smernice v spojení s jej článkom 7 ods. 1 a 2 v súvislosti s priznaním tohto postavenia.

O prvej až tretej otázke

40 Svojou prvou až treťou otázkou, ktoré treba preskúmať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice vykladať v tom zmysle, že prípadná sociálna a finančná podpora zabezpečená súkromnými aktérmi, ako je rodina alebo klan dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny, spĺňa požiadavky ochrany vyplývajúce z týchto ustanovení a či takáto podpora je relevantná na účely posúdenia účinnosti alebo dostupnosti ochrany zabezpečovanej štátom v zmysle článku 7 ods. 1 písm. a) tejto smernice alebo na účely určenia podľa článku 11 ods. 1 písm. e) uvedenej smernice v spojení s článkom 2 písm. c) tejto smernice pretrvávania oprávnenej obavy z prenasledovania.

41 V tejto súvislosti treba v prvom rade preskúmať, či sociálnu a finančnú podporu zabezpečovanú súkromnými aktérmi, ako sú rodina alebo klan dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny, možno považovať za spĺňajúcu požiadavky ochrany vyplývajúce z článku 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice.

42 V súlade s článkom 2 písm. c) tejto smernice štátny príslušník tretej krajiny musí mať kvôli pomerom existujúcim v jeho krajine pôvodu opodstatnenú obavu, že bude vystavený prenasledovaniu na základe aspoň jedného z piatich dôvodov vymenovaných v tomto ustanovení. Tieto pomery totiž preukazujú, že táto tretia krajina nechráni svojich štátnych príslušníkov pred aktmi prenasledovania (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, EU:C:2010:105 body 56 a 57).

43 Ako v podstate uviedol generálny advokát v bode 58 svojich návrhov a ako bolo uvedené aj v bode 38 tohto rozsudku, ochrana vyžadovaná článkom 11 ods. 1 písm. e) uvedenej smernice je spresnená v článku 7 ods. 2 tejto smernice, podľa ktorého „ochrana sa spravidla poskytuje, keď aktéri uvedení v odseku 1 [uvedeného článku], prijmú primerané opatrenia na zabránenie prenasledovaniu alebo utrpeniu vážneho bezprávia, *inter alia*, fungovaním účinného [súdneho] systému na odhalenie, stíhanie a potrestanie [aktov] predstavujúcich prenasledovanie alebo vážne bezprávie a žiadateľ má prístup k takejto ochrane“.

44 Vzhľadom na tieto pojmy ochrana požadovaná článkom 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice odkazuje na schopnosť tretej krajiny, ktorej štátnym príslušníkom je dotknutá osoba, zabrániť či sankcionovať akty prenasledovania v zmysle uvedenej smernice (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, EU:C:2010:105, body 59, 67 a 68). Okrem toho uvedený článok 7 ods. 2 sa týka opatrení prijatých na zabránenie aktom prenasledovania, ako aj existencie účinného súdneho systému umožňujúceho odhaliť, stíhať a sankcionovať takéto akty.

45 Článok 9 smernice 2004/83, ktorý definuje prvky, ktoré umožňujú kvalifikovať akty ako prenasledovanie, v odseku 1 spresňuje, že príslušné akty musia byť svojou povahou „dostatočne vážne alebo opakované“, aby predstavovali „vážne porušovanie základných ľudských práv“, alebo musia byť kumuláciou rôznych opatrení, ktorá je „dostatočne vážna“, aby mala na jednotlivca rovnaký vplyv ako „vážne porušovanie základných ľudských práv“. Článok 9 ods. 3 tejto smernice vyžaduje existenciu spojenia medzi dôvodmi prenasledovania uvedenými v článku 10 tejto smernice a aktmi prenasledovania.

46 Samotná sociálna a finančná podpora, o akú ide v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorá sa poskytuje dotknutému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, však sama osebe nemôže brániť aktom prenasledovania, ani odhaľovať, stíhať a sankcionovať takéto akty, a preto ju nemožno považovať za zabezpečujúcu ochranu požadovanú článkom 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice. Je to tak najmä preto, lebo v prejednávanej veci sa zdá, že cieľom uvedenej sociálnej a finančnej podpory nie je zabezpečiť ochranu OA proti takýmto aktom, ale jeho presídlenie do Mogadiša.

47 Za týchto podmienok takú sociálnu a finančnú podporu, o akú ide v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, zabezpečovanú rodinou alebo klanom dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny, nemožno považovať za pomoc zabezpečujúcu ochranu proti aktom prenasledovania v zmysle týchto ustanovení.

48 V druhom rade z toho vyplýva, že takáto sociálna a finančná podpora nie je relevantná na účely posúdenia účinnosti alebo dostupnosti ochrany poskytovanej štátom v zmysle článku 7 ods. 1 písm. a) smernice 2004/83.

49 Platí to o to viac, že jednoduché hospodárske ťažkosti v zásade nepatria pod pojem „prenasledovanie“ v zmysle článku 9 smernice 2004/83, takže takáto sociálna a finančná podpora smerujúca k náprave takýchto ťažkostí by v zásade nemala mať vplyv na posúdenie dostatočnosti štátnej ochrany proti aktom prenasledovania.

50 Keďže v prejednávanej veci spis, ktorým disponuje Súdny dvor, neobsahuje informácie umožňujúce domnievať sa, že hospodárske ťažkosti, ktorým by OA mohol čeliť po svojom návrate do Mogadiša, predstavujú prejav aktov prenasledovania v zmysle článku 9 uvedenej smernice, nepatria pod pojem „prenasledovanie“ v zmysle tohto článku, ktorý by odôvodňoval priznanie a zachovanie postavenia utečenca.

51 Okrem toho, hoci francúzska vláda na pojednávaní uviedla, že ťažká materiálna deprivácia by mohla byť relevantná na účely priznania doplnkovej ochrany, z informácií uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že spor vo veci samej a otázky predložené Súdnemu dvoru sa netýkajú otázky, či možno OA priznať doplnkovú ochranu, ale zániku postavenia utečenca. V tejto súvislosti treba totiž spresniť, že odkaz v prejudiciálnych otázkach na článok 2 písm. e) smernice 2004/83, ktorý obsahuje definíciu „osoby oprávnenej na doplnkovú ochranu“, treba vzhľadom na vysvetlenia poskytnuté vnútroštátnym súdom a so zreteľom na všetky skutočnosti uvedené v spise, ktorým disponuje Súdny dvor, chápať tak, že sa vzťahuje na článok 2 písm. c) uvedenej smernice, a teda sa týka výlučne zániku postavenia utečenca žalobcu vo veci samej.

52 Navyše v rozsahu, v akom sa otázky vnútroštátneho súdu majú chápať v tom zmysle, že vnútroštátny súd sa snaží zistiť, či v prípade, že klany v Mogadiše prípadne poskytujú nad rámec sociálnej a finančnej podpory aj ochranu bezpečnosti, možno takúto ochranu zohľadniť na účely overenia, či ochrana zabezpečovaná štátom spĺňa požiadavky vyplývajúce najmä z článku 7 ods. 2 smernice 2004/83, treba pripomenúť, že na účely zistenia, či obava utečenca z prenasledovania už nie je dôvodná, aktér alebo aktéri ochrany, v súvislosti s ktorými sa posudzuje zmena okolností v krajine pôvodu, sú podľa článku 7 ods. 1 písm. a) a b) tejto smernice buď samotný štát, alebo strany, prípadne organizácie, vrátane medzinárodných organizácií, ktoré kontrolujú štát alebo významnú časť jeho územia (rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, EU:C:2010:105, bod 74).

53 V súlade s požiadavkami pripomenutými v bodoch 38 a 43 až 46 tohto rozsudku však takúto ochranu bezpečnosti nemožno v žiadnom prípade zohľadniť na účely overenia, či ochrana štátu spĺňa požiadavky vyplývajúce najmä z článku 7 ods. 2 uvedenej smernice.

54 V treťom rade sa vnútroštátny súd pýta Súdneho dvora, či existenciu sociálnej a finančnej podpory zabezpečovanej rodinou alebo klanom dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny možno napriek tomu zohľadniť na účely určenia pretrvávania oprávnenej obavy z prenasledovania podľa článku 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 2 písm. c) tejto smernice. Podľa tohto výkladu, ktorý prijali niektoré súdy Spojeného kráľovstva, by sociálna a finančná podpora zabezpečená rodinou alebo klanom dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny mohla nezávisle od požiadaviek ochrany vyplývajúcich z prvého z týchto ustanovení v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice vylúčiť takúto obavu.

55 V zmysle článku 2 písm. c) smernice 2004/83 utečencom je najmä štátny príslušník tretej krajiny, ktorý sa nachádza mimo štátu svojej štátnej príslušnosti, „pretože sa oprávnene obáva prenasledovania“ z rasových, náboženských dôvodov, dôvodov štátnej príslušnosti, politických dôvodov, z dôvodu zastávania určitého politického názoru alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine, a nemôže prijať alebo „v dôsledku uvedených obáv“ odmieta „ochranu“ tejto krajiny. Ak okolnosti odôvodňujúce takúto obavu zanikli, postavenie utečenca môže zaniknúť podľa článku 11 ods. 1 písm. e) tejto smernice.

56 V tejto súvislosti treba uviesť, že podmienky uvedené v článku 2 písm. c) smernice 2004/83, ktoré sa týkajú obavy pred prenasledovaním a ochrany, sú vnútorne spojené. Ako totiž vyplýva z bodu 47 tohto rozsudku, ochrana, na ktorú odkazuje toto ustanovenie, je ochranou pred aktmi prenasledovania.

57 Súdny dvor už rozhodol, že ak dotknutý štátny príslušník má z dôvodu pomerov existujúcich v jeho krajine pôvodu opodstatnenú obavu, že bude vystavený prenasledovaniu na základe aspoň jedného z piatich dôvodov vymenovaných v článku 2 písm. c) smernice 2004/83, tieto pomery preukazujú, že predmetná tretia krajina nechráni svojho štátneho príslušníka pred aktmi prenasledovania (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/17 a C-179/08, EU:C:2010:105, body 57 a 58). Štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je skutočne chránený pred aktmi prenasledovania v zmysle tohto ustanovenia, totiž nemožno považovať za osobu, ktorá sa môže opodstatnene obávať, že bude prenasledovaná.

58 Okrem toho tieto pomery, ktoré preukazujú, že dotknutá tretia krajina nechráni svojho štátneho príslušníka pred aktmi prenasledovania, sú príčinou, prečo sa dotknutá osoba nemôže domáhať „ochrany“ svojej krajiny pôvodu alebo ju nemôže prijať v zmysle uvedeného ustanovenia, to znamená v zmysle schopnosti tejto krajiny predchádzať aktom prenasledovania alebo ich trestať (rozsudok z 2. marca 2010, Salahadin Abdulla a i., C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, EU:C:2010:105, bod 59).

59 Na účely určenia, či sa dotknutý štátny príslušník tretej krajiny opodstatnene obáva prenasledovania vo svojej krajine pôvodu v zmysle článku 2 písm. c) smernice 2004/83, je preto potrebné zohľadniť existenciu alebo neexistenciu ochrany proti aktom prenasledovania v tejto tretej krajine.

60 Ochrana proti aktom prenasledovania existujúcim v tretej krajine však umožňuje dospieť k záveru o neexistencii opodstatnenej obavy z prenasledovania v zmysle tohto ustanovenia len vtedy, ak spĺňa požiadavky vyplývajúce najmä z článku 7 ods. 2 tejto smernice.

61 Keďže podmienky uvedené v článku 2 písm. c) uvedenej smernice týkajúce sa obavy pred prenasledovaním a ochrany pred aktmi prenasledovania, ako vyplýva z bodu 56 tohto rozsudku, sú vnútorne prepojené, nemožno ich skúmať v závislosti od odlišného kritéria ochrany, ale musia sa posudzovať s ohľadom na požiadavky stanovené najmä v článku 7 ods. 2 tej istej smernice.

62 Okrem toho konkrétne z článku 1 smernice 2004/83 vyplýva, že uvedený článok 7 ods. 2 stanovuje minimálne požiadavky na ochranu pred aktmi prenasledovania existujúcimi v tretej krajine pôvodu dotknutej osoby, ktorá môže prípadne brániť priznaniu postavenia utečenca tejto osobe. Výklad, podľa ktorého ochrana existujúca v tejto tretej krajine môže vylúčiť opodstatnenú obavu pred prenasledovaním, aj keď nespĺňa tieto požiadavky, by mohol spochybniť minimálne požiadavky stanovené v tomto poslednom uvedenom ustanovení.

63 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú až tretiu otázku odpovedať tak, že článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice sa má vykladať v tom zmysle, že prípadná sociálna a finančná podpora zabezpečená súkromnými aktérmi, ako je rodina alebo klan dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny, nespĺňa požiadavky ochrany vyplývajúce z týchto ustanovení a nie je relevantná ani na účely posúdenia účinnosti alebo dostupnosti ochrany zabezpečovanej štátom v zmysle článku 7 ods. 1 písm. a) tejto smernice, ani na účely určenia pretrvávania oprávnenej obavy z prenasledovania podľa článku 11 ods. 1 písm. e) uvedenej smernice v spojení s článkom 2 písm. c) tejto smernice.

O trovách

64 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

1. **Článok 11 ods. 1 písm. e) smernice Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu, a obsah poskytovanej ochrany sa má vykladať v tom zmysle, že „ochrana“ uvedená v tomto ustanovení v súvislosti so zánikom postavenia utečenca musí spĺňať rovnaké požiadavky, aké vyplývajú z článku 2 písm. c) tejto smernice v spojení s jej článkom 7 ods. 1 a 2 v súvislosti s priznaním tohto postavenia.**

2. **Článok 11 ods. 1 písm. e) smernice 2004/83 v spojení s článkom 7 ods. 2 tejto smernice sa má vykladať v tom zmysle, že prípadná sociálna a finančná podpora zabezpečená súkromnými aktérmi, ako je rodina alebo klan dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny, nespĺňa požiadavky ochrany vyplývajúce z týchto ustanovení a nie je relevantná ani na účely posúdenia účinnosti alebo dostupnosti ochrany zabezpečovanej štátom v zmysle článku 7 ods. 1 písm. a) tejto smernice, ani na účely určenia pretrvávania oprávnenej obavy z prenasledovania podľa článku 11 ods. 1 písm. e) uvedenej smernice v spojení s článkom 2 písm. c) tejto smernice.**

Podpisy